

کارکرد قرارداد محرمانگی در قلمرو تجارت بین الملل

محمد طاهری*^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۲۱

چکیده

حفظ اسرار تجاری موجب حفظ مزیت مطلق یا نسبی تجاری می‌شود. اسرار تجاری از اقسام حقوق مالکیت فکری است که در حقوق تجارت بین الملل معنای بسیار عام و مطلقی دارد. هرچند موافقت‌نامه جنبه‌های تجاری مالکیت فکری (تریپس) اسرار تجاری را مورد شناسایی قرار داده اما حمایت از آنها را منوط به محرمانه باقی ماندن آنها کرده است؛ وانگهی تریپس، مورد پذیرش همه کشورها نیست؛ بنابراین تجار در هر حال، برای حفظ اسرار تجاری از قرارداد محرمانگی استفاده می‌کنند اما در روابط تجاری بین المللی که قانون یا کنوانسیون جهان شمولی وجود ندارد، مسئله این است که چگونه می‌توان با استفاده از قرارداد محرمانگی، اسرار تجاری را به بهترین حالت ممکن حفظ کرد؟ این تحقیق که به شیوه توصیفی و تحلیلی انجام شد نشان داد که نه تنها با تعیین دقیق تعهدها و وجه التزام، بلکه با انعقاد موافقت‌نامه داوری می‌توان، به بهترین حالت ممکن اسرار تجاری را در حوزه تجارت بین الملل حفظ کرد.

واژگان کلیدی: قرارداد، محرمانگی، تجارت، بین المللی، اسرار تجاری.

مقدمه

اسرار تجاری برای صاحبان اسرار به خصوص تجار اهمیت فراوانی دارد. قرارداد محرمانگی که در مرتبه نخست کارکرد جلوگیری از افشای اسرار تجاری را دارد و در مرتبه دوم انعقاد آن، اثبات وجود تعهد به محرمانه نگه داشتن اسرار را از سوی زیان دیده آسان تر می کند، با پیش بینی ضمانت اجراهای قراردادی چون وجه التزام، جبران خسارت را به گونه بهتری تضمین می کند. به طوری که از این نوع قرارداد به نام مهم ترین ابزار حمایتی یاد می شود؛ اما تحقیقات انجام شده نشان می دهد که نمی توان در جایگاه یک ابزار تضمینی آن را در نظر گرفت و به آن اتکا کرد بلکه لازم است به این قرارداد در جایگاه یک اهرم حمایتی حداقلی نگاه کرد (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸۲ و ۱۸۱). همچنین تحقیقات انجام شده نشان می دهد که اسرار تجاری تا زمانی سودمند هستند که افشا نشوند و در صورت افشا ارزش اقتصادی و تجاری خود را از دست می دهند (عطائی راد، ۱۳۹۳: ۲). طبق تحقیقات وجه تمایز اسرار تجاری از اسرار دولتی این است که نوع اخیر مربوط به منافع عمومی و ملی است، همچنین وجه تمایز اسرار خصوصی از اسرار تجاری تعلق آن‌ها به زندگی خصوصی و شخصی افراد است، اما از منظر تحقیقات مورد اشاره، اسرار حرفه‌ای در واقع همان اسرار خصوصی یا تجاری هستند که به واسطه رابطه حرفه‌ای در اختیار صاحبان حرفه قرار می گیرند (عطائی راد، ۱۳۹۳: ۱۶). این تحقیقات منابع حمایت از اسرار تجاری را شامل قانون مسئولیت مدنی، قوانین خاص (عطائی راد، ۱۳۹۳: ۳۲) و قرارداد محرمانگی می داند (عطائی راد، ۱۳۹۳: ۴۶) که از آن به نام بهترین شیوه حفظ اسرار تجاری یاد شده است (عطائی راد، ۱۳۹۳: ۵). وانگهی، این تحقیقات نشان می دهد که هیچ تعریف جهانی واحدی از اسرار تجاری، وجود ندارد (عطائی راد، ۱۳۹۳، ۱۵).

البته برخی از تحقیقات جدید نشان می دهد که اسرار تجاری صورت ویژه‌ای از علم هستند که مال فکری تلقی می شوند و حمایت از آن‌ها محتاج ثبت نیست و در جایگاه اثر ادبی و هنری یا به استناد قانون مسئولیت مدنی نیز قابل حمایت است (طاهری و کریمی، ۱۳۹۹: ۵۰)؛ بنابراین صرف نظر از اینکه استفاده از قرارداد محرمانگی، بهترین وسیله برای حمایت از اسرار تجاری یا یک حمایت حداقلی باشد، در روابط تجاری بین المللی که هیچ قانون جهان شمولی وجود ندارد و در غیاب وجود یک کنوانسیون جهان شمول، مسئله این است که چگونه می توان با استفاده از قرارداد محرمانگی، اسرار تجاری را در حوزه تجارت بین الملل به بهترین حالت ممکن حفظ کرد؟

برای رسیدن به پاسخ این مسئله، در مبحث اول «تجارت بین الملل و موارد کاربرد قرارداد محرمانگی» را به ترتیب طی دو بند بررسی می کنیم، به طوری که در بند یکم «تجارت بین الملل و نقش حقوق مالکیت

فکری در توسعه آن» و در بند دوم «مفهوم محرمانگی و موارد کاربرد قرارداد محرمانگی» مطالعه خواهد شد و سپس در مبحث دوم «شرایط، آثار و ضمانت اجرای قرارداد محرمانگی» به ترتیب طی دو بند مجزا با نام «شرایط اعتبار قرارداد محرمانگی و آثار آن» و «ضمانت اجرای نقض قرارداد محرمانگی»، مطالعه خواهد شد.

مبحث یکم - تجارت بین الملل و موارد کاربرد قرارداد محرمانگی

در این مبحث برای یافتن بهترین راه کار برای حفظ اسرار تجاری با استفاده از قرارداد در بند یکم مفهوم تجارت بین الملل و اهمیت مالکیت فکری در توسعه آن را مورد مطالعه قرار خواهیم داد و سپس در بند دوم مفهوم محرمانگی و موارد کاربرد قرارداد محرمانگی را مطالعه خواهیم کرد.

بند یکم - تجارت بین الملل و نقش حقوق مالکیت فکری در توسعه آن

در این بند برای تشخیص میزان نقش مالکیت فکری در تجارت بین الملل و به تبع آن تشخیص قلمروی کارکرد قرارداد محرمانگی در تجارت بین الملل ابتدا در قسمت «الف»، تجارت بین المللی و ارتباط آن با اسرار تجاری مورد تحلیل قرار خواهد گرفت و سپس در قسمت «ب» نقش حقوق مالکیت فکری در توسعه تجارت بین المللی، بررسی خواهد شد.

الف - تجارت بین الملل و ارتباط اقسام آن با اسرار تجاری

حقوق تجارت بین الملل^۱ به نقل از گزارش دبیر کل سازمان ملل متحد در سال ۱۹۶۶ «مجموعه قواعد و مقرراتی است که حاکم بر آن دسته از روابط بازرگانی است که در عین داشتن ماهیت خصوصی به کشورهای گوناگونی مربوط می شود». مباحثی که ماهیت حقوق عمومی دارد ولی در عین حال بر روابط تجاری بین المللی ناظر است با نام «حقوق اقتصادی بین المللی» بحث می شود (شیروی، ۱۳۹۸: ۲). حقوق بازرگانی بین المللی^۲ اعم از حقوق تجارت بین المللی است، چون شامل مقررات ارشادی و مداخله جویانه دولت‌های نیز می شود (شیروی، ۱۳۹۸: ۲۳). از سوی دیگر حقوق کسب و کار بین الملل^۳ اعم از حقوق بازرگانی بین المللی است چون هر گونه مقررات مربوط به فعالیت‌های اقتصادی و تجاری را در بر می گیرد (شیروی، ۱۳۹۸: ۳۱). آنچه در این بین مرتبط با بحث ما به نظر می رسد، حقوق تجارت بین الملل است، چون به نظر می رسد که قرارداد محرمانگی، به طور کامل به قلمروی حقوق بین الملل خصوصی مربوط می شود و آنچه مبنای حقوق

1. International trade law.

2. International Commercial Law.

3. International Business Law.

عمومی دارد یا ناشی از مداخله‌های ارشادی دولت‌ها یا مقررات اقتصادی است، معادل قرارداد که ناشی از اصل حاکمیت اراده است، قرار ندارد.

تجارت به طور سنتی شامل واردات و صادرات بود، اما بعد از جنگ جهانی دوم در شش گروه گنجانده شده است: ۱- خرید فروش کالا، اعطای نمایندگی، عاملیت تجاری و توزیع. ۲- ارائه خدمات مانند خدمات مهندسی و غیر فنی و یا مشاوره‌های بازرگانی و حقوقی. ۳- فعالیت‌هایی مالی مانند اعتبار اسنادی. ۴- حمل و نقل و بیمه. ۵- بهره‌برداری، واگذاری و اعطای امتیاز استفاده از مالکیت فکری. ۶- فعالیت‌های سرمایه‌گذاری، تشکیل مشارکت‌ها و همکاری‌های اقتصادی و فنی (شیروی، ۱۳۹۸: ۶)؛ با این حال برخی معتقد هستند مهم‌ترین تحول در حقوق تجارت بین‌الملل در سال ۲۰۰۵ میلادی واقع شده زیرا بنا بر گزارش سازمان تجارت جهانی مواضع بسیاری از کشورها در مذاکره‌های دو یا چندجانبه به هم نزدیک شده و حتی در این سال، بسیاری مذاکره برای ایجاد مناطق آزاد تجاری را آغاز کرده‌اند، وانگهی در این سال بسیاری از اختلاف‌ها توسط سازمان تجارت جهانی حل و فصل شده است (Balsanek and et al, 2006: 217). به نظر می‌رسد که حقوق مالکیت فکری و به طور مشخص تر اسرار تجاری در تمام انواع شش‌گانه تجارت بین‌المللی مطرح است، بنابراین به نظر می‌رسد که قرارداد محرمانگی در تجارت بین‌المللی، تنها برای حفظ اسرار تجاری منعقد می‌شود، به همین منظور در قسمت بعدی، نقش حقوق مالکیت فکری در تجارت بین‌الملل و به تبع آن مفهوم اسرار تجاری را مطالعه خواهیم کرد.

ب- نقش حقوق مالکیت فکری در توسعه تجارت بین‌الملل

انواع مالکیت فکری عبارت‌اند از: آثار ادبی و هنری، اختراع، نرم‌افزارهای رایانه‌ای، طرح صنعتی، علامت تجاری، اسرار تجاری که از این بین تنها اسرار تجاری ثبت نمی‌شوند (طاهری و کریمی، ۱۳۹۹: ۵۰ و ۴۹). هرچند دارندگان حقوق مالکیت فکری از جمله مخترع‌ها نیز در هنگام اقدام برای تجاری‌سازی اختراع خود نگران افشای اطلاعات محرمانه خود هستند (بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۳۸)؛ اما به نظر می‌رسد که آسیب‌پذیرترین نوع مالکیت فکری به ویژه در زمینه حقوق تجارت بین‌الملل، اسرار تجاری است که نگرانی از افشای آن می‌تواند مانع جدی در برابر توسعه تجارت بین‌الملل به شمار رود.

اسرار تجاری دسته‌ای ارزشمندی از اموال فکری هستند که همانند اموال مادی نیازمند حمایت در برابر هر گونه تعرض و تجاوز اشخاص هستند. این دسته از اموال به دلیل اینکه جنبه محرمانه دارند، به صورت ویژه باید حمایت شوند و نقض آن‌ها به دلیل همین محرمانگی آثار مخرب بیشتری دارد و تعیین ضمانت اجرا برای ناقض آن، پیچیده‌تر است (بهمنی، ۱۳۹۶: ۹). اسرار تجاری شامل اسرار کسب‌وکار، اسرار مالی و

اداری (بهمنی، ۱۳۹۶: ۱۱) و مواردی چون اطلاعات فنی، نرم افزار، کدها، نقشه‌ها، مشخصات، بازارها، پیشرفت‌ها، مشتری‌ها و رویه‌ها و حتی اطلاعاتی که دارنده متعهد به محرمانه نگه داشتن آن‌ها است می‌شود (Landy and Mastrobattista, 2008: 734) و به طور معمول ارزش اسرار تجاری با گواهی‌نامه ثبت اختراع و سایر اموال فکری مقایسه می‌شود (Widerski, 2017: 147) و با توجه به تأثیر منفی نگرانی برای حفظ مالکیت فکری بر توسعه تجارت بین‌الملل در سطح بین‌الملل کنوانسیون‌هایی به تصویب رسیده‌اند.

تجاری‌سازی محصولات فکری یکی از مهم‌ترین کارکردهای نظام مالکیت فکری است و جزء اهداف سازمان تجارت جهانی و سازمان مالکیت فکری محسوب می‌شود. چون بر حقوق مالکیت فکری و قوانین مربوط به آن اصل سرزمینی بودن حاکم است، سعی شده از طریق موافقت‌نامه تریپس که موضوع‌های زیادی را تحت شمول خود قرار می‌دهد، نظام حقوقی واحدی در حوزه مالکیت فکری ایجاد شود (میرشمسی، ۱۳۹۴: ۶۷). امری که اطلاعات گردآمده نشان می‌دهد که پیش از این از طریق کنوانسیون پاریس و کنوانسیون برن دنبال می‌شده است (همان، ۱۳۹۴: ۶۸). اتحادیه شکل گرفته به موجب کنوانسیون پاریس و اتحادیه شکل گرفته به موجب کنوانسیون برن در سال ۱۸۹۳ در هم ادغام شدند و دفتر بین‌المللی مالکیت فکری موسوم به بیرپی را تشکیل دادند، سپس در سال ۱۹۶۷ سازمان جهانی مالکیت فکری موسوم به وایپو تشکیل و جایگزین ویرپی شد (همان، ۱۳۹۴: ۷۱). وایپو بر اساس امضاء موافقت‌نامه‌ای با سازمان ملل متحد از سال ۱۹۷۴ به یکی از آژانس‌های تخصصی سازمان ملل متحد تبدیل شد (همان، ۱۳۹۴: ۷۲). در خلال سال‌های ۱۹۷۳ تا ۱۹۷۹ نگرانی از دادوستد محصولات فکری غیرمجاز پیرامون گفتگو درباره موافقت‌نامه عمومی راجع به تعرفه و تجارت موسوم به گات مطرح شد (همان، ۱۳۹۴: ۷۳) و با تلاش کشورهای توسعه‌یافته، موافقت‌نامه تریپس در جایگاه یکی از اسناد ضمیمه سازمان تجارت جهانی در سال ۱۹۹۴ هم‌زمان با تأسیس آن سازمان، تصویب شد (همان، ۱۳۹۴: ۷۴). این موافقت‌نامه در واقع مقررات ماهوی کنوانسیون پاریس و برن را با ارجاع مستقیم پذیرفته است (همان، ۱۳۹۴: ۷۵) و همه کشورهایایی که خواهان پیوستن به سازمان تجارت جهانی هستند، باید موافقت‌نامه تریپس را بپذیرند (توسلی‌نائینی و جعفری، ۱۳۸۸: ۱۱).

موضوع کنوانسیون برن هر نوع تولید اصلی در قلمروی ادبی و علمی و هنری، صرف‌نظر از شیوه و سبک و شکل بیان آنها است (همان، ۱۳۸۸: ۱۵) اما در کنوانسیون پاریس ۱۸۸۳ برای حمایت از مالکیت صنعتی، مقصود از مالکیت صنعتی، مفهوم عام آن تلقی شده است و این مفهوم نه تنها بر صنعت و بازرگانی به معنی اخص اطلاق می‌شود بلکه بر رشته‌های صنایع کشاورزی و استخراجی و کلیه محصولات مصنوعی یا

طبیعی شمول دارد؛ به عبارت دیگر موضوع حمایت در این کنوانسیون عبارت است از: ورقه‌های اختراع، نمونه‌های اشیای مصرفی، طرح‌ها، مدل‌های صنعتی، علائم کارخانه‌ها، علائم تجاری، علائم مربوط به خدمات، نام تجاری و مشخصات مبدأ یا نام‌گذاری اصلی جنس و نیز جلوگیری از رقابت نامشروع. از سوی دیگر در موافقت‌نامه راجع به جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری^۱ که از پیمان‌های بین‌المللی سازمان تجارت جهانی است، اسرار تجاری، طرح‌های ساخت مدارهای یکپارچه و نشانه‌های جغرافیایی نیز تحت عنوان حقوق مالکیت صنعتی، قابل حمایت معرفی شده‌اند (صفائی و پورعبدالله، ۱۳۹۰: ۱۲۲ و ۱۲۱) بنابراین به نظر می‌رسد آنچه موضوع کنوانسیون برن یا کنوانسیون پاریس است، با افشا ارزش مالی خود را از دست نمی‌دهد، مگر آنکه افشا به موجب قانون خاصی در کشور خاص مانع از ثبت مالکیت فکری از نوع صنعتی مانند اختراع، طرح صنعتی یا علامت تجاری شود اما اسرار تجاری هستند که افشای آن‌ها موجب از بین رفتن ارزش مالی و مزیت رقابتی آن‌ها می‌شود، وانگهی به موجب ماده ۳۹ کنوانسیون تریپس، حمایت از آن‌ها منوط به محرمانه بودن آن‌ها و محفوظ نگه‌داشتن آن‌ها است؛ بنابراین مهم‌ترین تمهیداتی حمایتی که در قلمروی مالکیت‌های فکری نیز کارآمدی خود را در حفظ و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و دانش فنی به اثبات رسانده، قرارداد محرمانگی است (رهبری، ۱۳۹۵: ۱۳۸). اطلاعات گرد آمده نشان می‌دهد که قرارداد محرمانگی مهم‌ترین ابزار حفاظت از مالکیت فکری شرکت‌ها نیز است (صادقی مقدم و طباطبائی‌نژاد، ۱۳۹۱: ۹۱).

قرارداد محرمانگی امکان توسعه انجام تجارت را فراهم می‌کند چون به طور مثال مالک یک اختراع یا علامت تجاری هنگامی حاضر به انعقاد قرارداد لیسانس یا فرانچایز می‌شود که طرف مقابل به موجب یک توافق، حفظ محرمانگی اطلاعاتی را تعهد کند که به لحاظ رقابتی، اهمیت زیادی برای دارنده مالکیت فکری دارند و بدون حصول اطمینان از عدم افشای آنها، تمایلی به برقراری رابطه تجاری نخواهد داشت (رهبری، ۱۳۹۵: ۱۵۷)؛ بنابراین لازم است در بند بعدی مفهوم محرمانگی و موارد کاربرد قرارداد محرمانگی مورد مطالعه قرار داده شود.

بند دوم - مفهوم محرمانگی و موارد کاربرد قرارداد محرمانگی

در این بند پس از آنکه مفهوم تجارت بین‌الملل و اهمیت رعایت حقوق مالکیت فکری در توسعه آن در بند پیشین مورد مطالعه قرار گرفت، لازم است جهت تحلیل قراردادهای محرمانگی ابتدا در قسمت «الف»

۱. Trips.

مفهوم محرمانگی در تجارت بین الملل مطالعه شود و سپس در قسمت «ب» کاربرد قرارداد محرمانگی در تجارت بین الملل تحلیل شود.

الف- تحلیل مفهوم محرمانگی در تجارت بین الملل

برخی از تحقیقات نشان می‌دهند که حفاظت از اسرار تجاری از مسائل مهم حقوقی در سال‌های منتهی به ۱۹۶۴ میلادی به دنبال رشد و پیچیده شدن فعالیت‌های صنعتی شده است (Weigel, 1964: 241). اسرار تجاری نوع مخصوصی از حقوق مالکیت فکری است اما به نظر می‌رسد که محرمانگی یک رابطه حقوقی قراردادی است که بنا بر اطلاعات گرد آمده با اسامی مختلفی چون قرارداد محرمانگی، قرارداد رازداری، قرارداد عدم افشا، قرارداد افشا، قرارداد رازپوشی یا توافق افشای محرمانه، نامیده می‌شود (رهبری، ۱۳۹۵: ۱۳۹). برخی از شرط محرمانگی هم سخن می‌گویند که به نظر نمی‌رسد تفاوتی در ماهیت این رابطه حقوقی که ابتناء بر قرارداد دارد ایجاد کند و معتقدند که چنین شرطی می‌تواند به معنی عدم افشاء یا عدم استفاده یا عدم سوءاستفاده از اسرار تجاری باشد (اسلامیه همدانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۰ و ۱۹) به نظر می‌رسد که در تعریف محرمانگی اختلاف است. اطلاعات گرد آمده نشان می‌دهد که برخی آن را تعهد یک طرف به حفظ اسرار طرف دیگر، تعریف می‌کنند که شامل تعهد به عدم استفاده از اسرار هم هست (رهبری، ۱۳۹۵: ۱۳۹) و برخی دیگر از حقوقدانان نیز همین تعریف را دارند منتها تعریف آن‌ها محدود بر این است که موضوع این رابطه قراردادی اسرار تجاری باشد (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸۴ و ۱۸۳) در حالی که اطلاعات گرد آمده نشان می‌دهد که برخی بر این نظر هستند که محرمانگی شامل تعهد به عدم استفاده از اسرار نمی‌شود (رهبری، ۱۳۹۵: ۱۳۹) اما گرد آورنده اطلاعات مورد اشاره خود اظهار می‌دارد که محرمانگی را باید این گونه تعریف کرد «توافقی است که به موجب آن، یک طرف یا طرفین متعهد می‌شوند تا اسرار تجاری افشا شده معینی را برای مدتی مشخص و در مواردی بدون محدودیت زمانی، محرمانه نگه‌داشته، در اختیار اشخاص ثالث به صورت جزئی یا کلی قرار نداده و علنی نسازند و از آن تنها در جهت مصرح در قرارداد استفاده کنند» (رهبری، ۱۳۹۵: ۱۴۰)؛ این تعریف نسبت به تعریف پیشین که خود صاحب این نظر داشته و اسرار تجاری، قید تعریف قرارداد محرمانگی نبوده از جامعیت و مانعیت بیشتری برخوردار شده است (رهبری، ۱۳۸۸: ۵۶۴). همچنین بنا بر اطلاعات گرد آمده که نشان دهنده وجود تعریف با عناصر مشابه است، بر اهمیت این تعریف افزوده می‌شود (Witman, 2005: 261). هرچند برخی به مقایسه قرارداد محرمانگی با عقد ودیعه و عاریه پرداخته‌اند و به دلیل اینکه قول گیرنده اطلاعات مانند امین مقدم نیست و یا اینکه عاریه جایز است، قرارداد محرمانگی را با این عقود منطبق ندانسته‌اند (حکیمی، ۱۳۸۸: ۸۲ و ۸۱) اما چون در حقوق

ما می‌توانیم مستودع یا مستعیر را به استناد ماده ۶۴۲ قانون مدنی، ضمانتی قرار داد (کاتوزیان، ۱۳۹۵: ۴۳۲) و چون به نظر می‌رسد که گاه مقصود طرفین می‌تواند جایز بودن عقد باشد، پس به نظر می‌رسد این تعریف‌های جامع چیزی جزء حسب مورد بیان ویژگی‌های عقد ودیعه یا عاریه در قانون مدنی نیست، حال که حقوق دانان، بر مال بودن اسرار تجاری اتفاق نظر دارند، چرا نباید با رویکرد اجتماعی قواعد کهن را تفسیر نو کرد و طرحی نو افکند؟ ماده ۲۲۰ قانون مدنی نیز مفید این معنا است که حمل عقد، بر یک عقد معین، بهتر است چون حقوق دو طرف را بهتر تأمین و تضمین می‌کند. پس آنجا که اذن به استفاده از اسرار داده می‌شود، نباید بر عاریه بودن عقد تردید کرد.

به نظر می‌رسد اگر گیرنده اسرار، خارج از اذن عمل کند و اسرار تجاری را در اختیار شخص ثالث گذارد و شخص ثالث مدعی شود که او نیز مالک چنین اسراری است و به طور مستقل در نهاد دارایی او نیز چنین مالی ایجاد شده، صرف نظر از اینکه مانند آن در نهاد دارایی متعهدله رابطه قراردادی مورد اشاره باشد، در اینجا اثبات نقض تعهد به حفظ محرمانگی دشوار است و قرارداد محرمانگی ناکارآمد جلوه می‌کند، مگر اینکه علیه گیرنده اسرار، از نهاد تعهد به فعل ثالث نیز استفاده شود و برای تعهد گیرنده اسرار به عدم طرح هرگونه ادعایی از سوی هر شخص ثالثی، وجه التزام تعیین شود. تعهد به فعل ثالث در حقوق ایران پذیرفته شده است (ایزانلو، ۱۳۸۶: ۱). لزوم معین بودن مورد تعهد نیز بدین گونه رعایت می‌شود که به محض ادعای شخص ثالث، مورد تعهد معین می‌شود. پس بهتر است قرارداد محرمانگی با توجه به تبعیت شرط از عقد به همراه شرط فعل از نوع تعهد به فعل ثالث در قالب عقد نامعین، منعقد شود و نه در قالب عقود جایز، به ویژه در جایی که مقصود طرف‌ها، ایجاد ید امانی یا اذن ساده نیست و مقصود آن‌ها، ایجاد حق استفاده توأم با حفظ محرمانگی است. همچنین زمانی که اسرار تبادل شود و یک طرفه اسرار ارائه نشود، قرارداد محرمانگی بی‌شک با ماده ۱۰ قانون مدنی در حقوق ایران، انطباق دارد.

پس اگر قانون حاکم بر قرارداد، قانون ایران باشد، باید حسب مورد قرارداد محرمانگی را ودیعه یا عاریه یا یکی دیگر از عقود معین دانست مگر اینکه قصد طرفین و حقوق و تعهدهای ناشی از آن با مقتضای ذات این عقود متعارض باشد که در این صورت باید بر حسب قاعده صحت، عقد را نامعین دانست. همچنین قرارداد محرمانگی زمانی که مدت قرارداد به پایان رسد و مالک اسرار تجاری بخواهد، گیرنده اسرار، متعهد باقی بماند تنها در قالب اصل آزادی قراردادها و حاکمیت اراده، طبق ماده ۱۰ قانون مدنی است که چنین قراردادی صورت قانونی می‌یابد که البته در صورت اخیر نیز چون هرگونه اقدام غیرمجاز به استفاده از اسرار یا افشای آن به ترتیب مشمول قاعده ضمان ید و قاعده اتلاف یا تسبیب قرار می‌گیرد، از نظر ثبوتی نیاز به

حکم قراردادی نیست و تنها فایده قرارداد در دوران پس از انقضای تعهدهای رابطه مبنایی، اثبات محرمانه بودن اطلاعات و وجود ید گیرنده بر اسرار تجاری یا استفاده از نهاد تعهد به فعل ثالث علیه او است.

آنچه محرمانه تلقی می‌شود در برخی از کشورها به موجب قانون تعریف می‌شود اما این امر مانع از محرمانه تلقی کردن و نگه‌داشتن آنها به موجب قرارداد نیست (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۹۵). ماده ۶۵ قانون تجارت الکترونیک ایران نیز برخی از مصادیق اسرار تجاری را برشمرده است و در ماده ۷۵ قانون یاد شده، نقض قرارداد عدم افشای اسرار شغلی جرم انگاری شده است.

اسرار تجاری از یک سوء به حقوق مالکیت فکری و از سوی دیگر به حقوق اطلاعات وابسته هستند (رهبری، ۱۳۸۸: ۵۳۱). عناصر مشترک موجود در تعریف‌های ارائه شده برای اسرار تجاری عبارت‌اند از: اطلاعات بودن، ارزشمند بودن، محرمانه بودن، ناشناخته بودن و قابل دستیابی یا احراز نبودن (رهبری، ۱۳۸۸: ۵۳۹). ارزشمند بودن اسرار تجاری اعم از آن است که به طور مستقیم قابل تقویم به پول باشند یا غیرمستقیم ارزش اقتصادی داشته باشند (رهبری، ۱۳۸۸: ۵۴۰). اطلاعات از نوع علمی، صنعتی، کسب‌وکار، مالی، رایانه‌ای، اندیشه‌های کارا^۱ و اطلاعات سازمانی در شمار اسرار تجاری هستند (رهبری، ۱۳۸۸: ۵۴۳). برخی دیگر معتقدند که اسرار تجاری اطلاعاتی هستند که بر اساس قانون‌های مربوطه این گونه شناخته می‌شوند و با این قید شامل اسناد، مفاهیم، ایده‌ها، دانش فنی، طرح‌ها، روش‌ها، اطلاعات، فرایندها، روش‌نماها^۲، ترکیب‌ها، اختراع‌ها، مشخصه‌های کالاها، روش‌های توزیع، تحقیقات حال و آینده، روش‌های تولید و توسعه، فهرست مشتریان، فهرست قیمت‌ها، طرح کاری، نرم افزارها و مانند این‌ها هستند (صادقی مقدم و طباطبائی نژاد، ۱۳۹۱: ۱۰۰)؛ اما به نظر می‌رسد که اسرار تجاری اعم از آن چیزی است که در قانون تصریح شده است، چون مالکیت‌های فکری مانند اختراع قبل از ثبت یا آثار ادبی و هنری مانند فیلم‌نامه‌ها قبل از انتشار یا نمایش عمومی در قالب فیلم، اسرار تجاری در معنای رایج در حقوق تجارت بین‌الملل هستند. اطلاعات گرد آمده نشان می‌دهد که از نظر قرارداد محرمانگی نمونه اتاق بازرگانی بین‌المللی نیز اسرار تجاری اعم از اطلاعات یا داده است، اعم از آنکه شفاهی یا غیرشفاهی، مربوط به شغل، تجارت یا تخصص یا غیر از آن باشند (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸۴).

برخی معتقدند که هر نوع اطلاعاتی که دارای ارزش اقتصادی مستقل بالقوه یا بالفعل یا ارزش رقابتی است، به جهت آنکه برای عموم ناشناخته است و به سادگی و از طرق قانونی قابل دستیابی یا احراز نیست و دارنده تدابیر متعارفی را برای حفظ محرمانگی آن ترتیب داده است، اسرار تجاری محسوب می‌شود (رهبری،

^۱. این واژه به جای واژه بیگانه ایده توسط نویسنده وضع شده است.

^۲. نویسنده این واژه را به جای واژه بیگانه فرمول وضع کرده است.

۱۳۸۸: ۵۴۳). البته برخی معتقد هستند که احتمال است که اطلاعات مصداق سر تجاری یا از اسباب تحقق مسئولیت مدنی یا مؤلفه‌های اقتصادی باشد یا اینکه معادل مال باشد و خود احتمال آخر را اقوا دانسته‌اند (میرسعیدی و سلیمان‌دهکردی، ۱۳۹۶: ۱۵۱) و اظهار داشته‌اند که در هیچ یک از قانون‌های ایران وصفی که به نام اطلاعات مالی باشد، وجود ندارد. قانون‌گذار فقط در یک مورد از تعبیر اطلاعات مالی استفاده کرده است و آن هم ماده ۶۵ قانون تجارت الکترونیک است و در این ماده اطلاعات مالی یکی از مصادیق اسرار تجاری تلقی شده است (میرسعیدی و سلیمان‌دهکردی، ۱۳۹۶: ۱۵۲).

برخی دیگر هم معتقدند که امروزه اطلاعات یکی از پایه‌های اصلی هرگونه فعالیت اقتصادی است، به طوری که آن را دارای ارزش مالی ساخته و ویژگی مال بودن را به آن داده است. با این حال نداشتن تجسم عینی از اطلاعات در جایگاه یک دارای مثبت از یک سو و شمول حمایت قانونی به برخی از صورت‌های معین اطلاعات از سوی دیگر، تجار را وادار کرده تا در کنار حمایت‌هایی که در قوانین داخلی و کنوانسیون‌های بین‌المللی وجود دارد، با استفاده از قواعد کلی حقوقی و تعهدهای قراردادی برای حفاظت از اطلاعات خود تلاش کنند (صادقی مقدم و طباطبائی نژاد: ۱۳۹۱: ۸۹). بنابراین بهتر است که در قسمت بعدی، قرارداد محرمانگی و کاربرد آن را تحلیل کنیم.

ب- تحلیل حقوقی قرارداد محرمانگی و کاربرد آن در تجارت بین‌المللی

قرارداد تجاری بین‌المللی، متضمن سه اصطلاح است. قرارداد؛ تجاری؛ بین‌المللی. قرارداد به توافقی اطلاق می‌شود که روابط دو یا چند طرف را تنظیم می‌کند (شیروی، ۱۳۹۸: ۱۴۸). قرارداد تجاری به آن دسته از قراردادهای اطلاق می‌شود که به منظور کسب و کار و رفع نیازهای تجاری منعقد می‌شود. قراردادهایی که برای رفع نیازهای شخصی منعقد می‌شود در حوزه حقوق مصرف‌کننده قرار دارد و از حیطه قراردادهای تجاری خارج است. باید خاطر نشان کرد که در اینجا قراردادهای تجاری در مقابل قراردادهای مدنی به گونه‌ای که در برخی از نظام‌های حقوقی مثل فرانسه تمایز پیدا کرده، وجود ندارد؛ بنابراین اگر قراردادی برای مصارف شخصی و خانوادگی نبوده و هدف از انعقاد آن، کسب و کار و تحصیل درآمد باشد، مشمول قراردادهای تجاری است. وانگهی، قید بین‌المللی مبین این امر است که طرفین قرارداد در فراسوی مرزها با یکدیگر معامله می‌کنند و یا بنا است که قرارداد فراسوی مرزها اجرا شود (شیروی، ۱۳۹۸: ۱۴۹).

در خصوص تعیین قانون حاکم بر قرارداد، در سطح بین‌المللی، اصل آزادی قراردادهای یک قاعده مبنایی است و عمده نظام‌های حقوقی هم این قاعده را پذیرفته‌اند. البته اگر نظام حقوقی ملی انتخاب قانون را منوط به ارتباط آن با قرارداد یا خارجی بودن طرفین کرده باشد، در زمان اختلاف، دادگاه‌ها، آن محدودیت را اعمال

می‌کنند؛ اما در داوری این محدودیت وجود ندارد (شیروی، ۱۳۹۸: ۱۵۳ و ۱۵۲). به نظر نمی‌رسد که قرارداد محرمانگی نیز در قلمروی تجارت بین‌الملل از شمول مبانی مزبور خارج باشد.

علی‌رغم وجود قانون‌ها و مقررات حمایت‌گرانه عام و خاص، قراردادهای محرمانگی با توجه به ویژگی‌های خاص خود، جزء جدایی‌ناپذیر از معامله‌های تجاری در خصوص دارایی‌های فکری هستند (رهبری، ۱۳۹۵: ۱۳۷). قانون‌ها و کنوانسیون‌های مصوب بیشتر معطوف به ثبت اختراع، مالکیت ادبی و هنری یا طرح مهندسی هستند و در خصوص خود اطلاعات کمتر قالب حقوقی وجود دارد (صادقی‌مقدم و طباطبائی‌نژاد، ۱۳۹۱: ۹۱). برخی قرارداد محرمانگی را در کنار حمایت‌های قانونی حتی از قراردادهای عدم رقابت کارآمدتر می‌دانند (رهبری، ۱۳۸۸: ۵۴۶)؛ برخی دیگر به دلیل دشواری اثبات ضرر و زیان و دشواری اثبات دریافت اسرار توسط گیرنده، نگاه به قرارداد محرمانگی در جایگاه یک تضمین را اشتباه می‌دانند (صادقی‌مقدم و طباطبائی‌نژاد، ۱۳۹۱: ۱۱۲) و برخی دیگر قرارداد محرمانگی را مهم‌ترین وسیله برای حفاظت از اسرار تجاری می‌دانند (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۰۹) این نظر که قرارداد عدم افشای اطلاعات^۱ یا همان قرارداد محرمانگی افشای اطلاعات^۲ و وسیله حفظ اسرار تجاری است در برخی دیگر از منابع نیز دیده می‌شود (Widerski, 2017: 129). در این بین برخی هم قرارداد محرمانگی را تنها وسیله حمایت از اسرار تجاری نمی‌دانند، بلکه موضوع آن را اعم از آنچه می‌دانند که مانند روش‌نماهای شیمیایی باید در برابر ورود به حوزه اطلاعات عمومی حفاظت شود (بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۳۹) که البته به نظر نمی‌رسد دیدگاه اخیر صحیح باشد چون اسرار تجاری شامل روش‌نماهای شیمیایی هم می‌شود. البته منظور این عده این است که قرارداد محرمانگی برای محافظت از انواع مالکیت فکری به ویژه در فرایند دستیابی به حمایت‌های قانونی از مالکیت فکری کاربرد دارد (بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۳۸)؛ چون به طور مثال زمانی اختراع قابل ثبت است که سابقه افشا نداشته باشد مگر با قرارداد محرمانگی (همان، ۱۳۹۵: ۳۹). برخی دیگر نیز این کارایی قرارداد محرمانگی را در مسیر ثبت حقوق مالکیت فکری تأیید می‌کنند (صادقی‌مقدم و طباطبائی‌نژاد، ۱۳۹۱: ۹۰). البته برخی هم قرارداد محرمانگی را از نظر اخلاقی و مشی وفاداری و نیز سودگرایی قابل دفاع می‌دانند و این قراردادها را تابع قواعد سنتی تفسیر قراردادها می‌دانند بنابراین به نظر نمی‌رسد که این دیدگاه، فراتر از اصل لزوم قراردادها و وفای به عهد را در نظر گرفته باشد (Reid, 2013: 72). پس برای تحلیل نقش قراردادهای محرمانگی لازم است که مزایای آنها را از نظر بگذرانیم:

¹. Non-disclosure agreement.

². Confidential disclosure agreement.

۱- با تعریف اسرار تجاری در قرارداد محرمانگی و تأکید بر محرمانه بودن آن‌ها، اثبات نقض حقوق مالک اسرار تجاری آسان‌تر می‌شود و بازدارندگی در برابر افشای اسرار ایجاد می‌شود (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸۳؛ بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۴۰). ۲- مدیریت ادعا و کاهش هزینه‌ها ممکن می‌شود (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸۵). ۳- مالک اسرار تجاری از اثبات وجود تعهد ضمنی به حفاظت بی‌نیاز می‌شود (همان، ۱۳۹۷: ۱۸۶). ۴- از اسرار تجاری حفاظت می‌شود (بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۴۰). البته برخی معتقدند که شرط محدودیت کسب‌وکار بین کارفرما و کارگر هم موجب حفظ اسرار تجاری می‌شود (بادینی و رحیمی، ۱۳۹۴: ۵)، هرچند که به نظر نمی‌رسد که این نظر صحیح باشد چون رقابت نکردن در جلب مشتری با حفظ اسرار تجاری متفاوت است. ۵- مانع از بین رفتن حق ثبت اختراع می‌شود. ۶- اسرار تجاری را از غیر آن متمایز می‌کند. ۷- امکان نظارت را در قراردادهای مجوز بهره‌برداری فراهم می‌کند (بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۴۰). ۸- حمایت آن محدود به یک مکان و زمان نیست (رهبری، ۱۳۸۸: ۵۶۹). ۹- وجود عوض قراردادی برخلاف قرارداد عدم رقابت، شرط صحت قرارداد نیست (همان، ۱۳۸۸: ۵۷۱ و ۵۷۰). در این خصوص برخی از نظر فقهی هم قرارداد محرمانگی را بدون وجود عوض صحیح می‌دانند (صادقی‌مقدم و طباطبائی‌نژاد، ۱۳۹۱: ۹۳). ۱۰- به نظر برخی در حقوق ایران طبق ماده ۱۰ قانون مدنی معتبر هستند (رهبری، ۱۳۸۸: ۵۷۰).

چون در جریان مذاکرات مقدماتی گریزی از تبادل اطلاعات نیست، بنا بر اطلاعات گردآمده، قرارداد محرمانگی با اشخاصی نظیر طراحان صنعتی، سازندگان محصول، طراحان علائم تجاری، سرمایه‌گذاران و هر کسی که بتواند در تجاری‌سازی مالکیت فکری نقش آفرین باشد، منعقد می‌شود تا بررسی‌ها اولیه برای تعامل راجع به تجاری‌سازی صورت بگیرد (رهبری، ۱۳۹۵: ۱۴۹ و ۱۴۸). اطلاعات گرد آمده نشان می‌دهد که قرارداد محرمانگی در تجاری‌سازی آثار ادبی و هنری نیز استفاده می‌شود مانند صنعت فیلم‌سازی تا جزئیات کار پیش از نمایش عمومی منتشر نشود (همان، ۱۳۹۵: ۱۵۱). در معامله‌های نفتی نیز قراردادهای محرمانگی کاربرد دارند (اسلامیه همدانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۹). برخی هم معتقد هستند که چون قواعد عمومی حمایت از مالکیت فکری کافی نیست، بهتر است در قراردادهای مشترک مانند اعطای مجوز بهره‌برداری از قرارداد محرمانگی استفاده شود (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸۶).

بنابراین موضوع قرارداد محرمانگی اسرار تجاری است و اسرار تجاری شامل سایر انواع مالکیت‌های فکری قبل رسیدن آن به شکل قابل حمایت قانونی یا کنوانسیون می‌شود، وانگهی چنانچه شرایط حمایت قانونی یا حمایت کنوانسیون فراهم باشد اما همچنان مالک مال فکری نخواهد می‌تواند به جای پیمودن

مسیرهای تحقق حمایت طبق قانون یا کنوانسیون مانند ثبت اختراع، از سازوکار قراردادی برای حفاظت از مال فکری خود استفاده کند.

مبحث دوم- شرایط، آثار و ضمانت اجرای قرارداد محرمانگی

در این مبحث لازم است در جهت تحلیل بیشتر اهمیت قراردادهای محرمانگی ابتدا در بند یکم شرایط اعتبار و آثار این قراردادها و سپس در بند دوم ضمانت اجرای نقض قراردادهای محرمانگی مورد بررسی قرار گیرد.

بند یکم- شرایط اعتبار قرارداد محرمانگی و آثار آن

در این بند به منظور تحلیل نقش قرارداد محرمانگی در حفظ اسرار تجاری در تجارت بین‌الملل ابتدا در قسمت «الف» شرایط اعتبار قرارداد محرمانگی و سپس در قسمت «ب» آثار قرارداد محرمانگی را نسبت به طرفین و اشخاص ثالث مطالعه خواهیم کرد.

الف- شرایط اعتبار قرارداد محرمانگی

در قراردادهای محرمانگی باید قواعد امری قانون حاکم رعایت شود (صادقی مقدم و طباطبائی نژاد، ۱۳۹۱: ۱۱۱)، چنین قراردادهایی به نظر برخی در ایران طبق ماده ۱۰ قانون مدنی توجیه می‌شوند (صادقی مقدم و طباطبائی نژاد، ۱۳۹۱: ۱۱۱؛ بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۴۲). به دیگر سخن، شرایط شکلی خاصی برای قرارداد محرمانگی وجود ندارد، این قراردادها می‌توانند طولانی یا پیچیده باشند، هرچند که گاهی مختصر هستند (Reid, 2013 : 69). این قراردادها از نوع عهدی و متضمن تعهد به ترک فعل هستند (بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۴۲؛ اسلامی همدانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۱) که البته برخی معتقدند که نوع تعهد در قرارداد محرمانگی ترکیبی از فعل و ترک فعل است (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸۷). در خصوصی جایی که محرمانگی ضمن عقد دیگری شرط شود برخی معتقدند که مبنای اعتبار آن قاعده «المومنون عند شروطهم» است (بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۴۲). به هر حال بنای عقلا نیز صحت قرارداد محرمانگی را تأیید می‌کند (صادقی مقدم و طباطبائی نژاد، ۱۳۹۱: ۱۱۱؛ بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۴۲).

قراردادهای محرمانگی برای داشتن اعتبار نیازمند موضوع معین، یعنی مشخص بودن اطلاعات محرمانه هستند (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸۷؛ بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۴۰)؛ وجود منفعت عقلایی برای محرمانه نگه داشتن اطلاعات نیز لازم است و همچنین اطلاعات محرمانه باید ویژگی مال بودن داشته باشند،

محدودیت زمانی لازم نیست و بنا بر تحقیقات انجام شده مدت زمان محرمانگی در قراردادهای نمونه اتاق بازرگانی بین‌المللی^۱ نیز نامحدود تعیین می‌شوند. البته برخی این ایراد را مطرح کرده‌اند که سلب حق به طور کلی به استناد ماده ۹۵۹ قانون مدنی ایران پذیرفته نیست (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷، ۱۹۲) که البته این ایراد به نظر قابل پذیرش نیست چون آنچه منع می‌شود افشای اطلاعات محرمانه متعلق به غیر است و نه گیرنده اطلاعات، به دیگر سخن اطلاعات محرمانه متعلق حق گیرنده اطلاعات محرمانه نیست.

تحقیقات انجام شده نشان می‌دهد که در حقوق آمریکا، انگلیس و حتی در قراردادهای نمونه اتاق بازرگانی بین‌المللی، عوض قراردادی پیش‌بینی شده است و برخی معتقد هستند که کار و ارائه اطلاعات متقابل می‌تواند عوض باشد (همان، ۱۳۹۷: ۱۹۳ و ۱۹۲) که البته همان‌طور که بیان شده به نظر می‌رسد چون قرارداد محرمانگی در حقوق ما حسب مورد با عقود چون ودیعه یا عاریه انطباق دارد، وجود عوض قراردادی در قرارداد محرمانگی شرط نیست.

به نظر می‌رسد که آثار و تعهدهای قرارداد محرمانگی در حوزه حقوق تجارت بین‌الملل، که به استناد اصل آزادی اراده و لزوم وفای به عهد منعقد می‌شود، از قانونی که دو طرف قرارداد بر آن با تراضی انتخاب می‌کنند نیز متأثر می‌شود و باید چنین قراردادی قواعد امری قانون حاکم را رعایت کند اما به هر حال روشن است که اگر قرارداد محرمانگی طبق قانونی که دو طرف بر قرارداد حاکم کرده‌اند یک قرارداد معین نباشد، یک قرارداد نامعین است و به طور کامل تابع اراده دو طرف عقد و آثاری است که آنها بر آن بار می‌کنند و چنین قراردادی باید در هر حال عنصر اصلی یک قرارداد محرمانگی که موضوع معین و تعهد مشخص است و مدت زمان تعهد به محرمانه نگه‌داشتن اطلاعات را داشته باشد که البته تصریح به نامحدود بودن تعهد به حفظ محرمانگی نیز خود به نوعی مشخص بودن تعهد است.

ب- آثار قرارداد محرمانگی نسبت به طرفین و اشخاص ثالث

از نظر برخی محققین آثار قراردادهای محرمانگی مورد توجه قرار گرفته است؛ مالک اسرار حقوقی و گیرنده اسرار نیز تعهداتی حسب این قراردادهای دارد و البته استثنائاتی در خصوص تعهدهای ناشی از قراردادهای محرمانگی از نظر برخی از محققین وجود دارد. بنا بر تحقیقات انجام شده آثار قراردادهای محرمانگی عبارت‌اند از: ۱- حفاظت از اسرار در برابر افشا به اشخاص غیرمجاز. ۲- حفظ شرایط ثبت اختراع. ۳- تضمین برقراری محرمانگی. ۴- اجتناب از اختلاف‌های پرهزینه، پیچیده و زمان‌بر. ۵- فراهم کردن امکان

^۱. ICC.

نظارت مالک اسرار تجاری، بر عملکرد گیرنده اسرار تجاری (اسلامیه همدانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۲). همچنین قابل توجه است که اگر قرارداد محرمانگی حاوی شرط دور زدن ممنوع باشد طرف قرارداد حق ورود به گفتگو و معامله با ثالثی که به موجب انعقاد قرارداد محرمانگی به او معرفی می‌شود را ندارد (همان، ۱۳۹۶: ۲۱ و ۲۰). به نظر می‌رسد آثاری که در این تحقیق برشمرده شده است، تفسیر نوعی از اراده دو طرف قرارداد برای آفرینش مقتضای ذات و اطلاق آن است، نمی‌توان به حتم بیان کرد که معنای قرارداد محرمانگی همیشه و بدون توجه به رویه‌ها و عرف‌های بین‌المللی، وجود حق نظارت است یا اینکه قرارداد محرمانگی سبب پرهیز از اختلاف‌های پرهزینه و زمان‌بر می‌شود یا اینکه محرمانه بودن اسرار تضمین می‌شود، زیرا عرف و رویه‌های تجاری بین‌المللی به طور غالب در دادرسی‌ها و داوری‌ها، وسیله تفسیر اراده دو طرف قرارداد، قرار می‌گیرد و بدون وجود تصریح در قرارداد ممکن است بر حسب عرف یا رویه تجاری، حق نظارت پذیرفته نشود. وانگهی در همه روابط قراردادی امکان بروز اختلاف پرهزینه و زمان‌بر هست، منتها قرارداد محرمانگی وسیله اثبات رابطه، محرمانه بودن اطلاعات و تعهد گیرنده به حفظ آن‌ها و جبران خسارت در صورت تخلف از تعهد قراردادی است، بنابراین قرارداد محرمانگی بیشتر از اینکه تضمین محرمانه ماندن اسرار تجاری باشد، وسیله تضمین جبران خسارت است.

بنابر تحقیقات انجام شده قراردادهای محرمانگی حقوقی را برای مالک اسرار تجاری اثبات می‌کنند و موجب تسهیل استیفای حقوق دارنده می‌شوند که از جمله عبارت‌اند از: منع افشای اسرار تجاری برای اشخاص ثالث؛ حق منع تحصیل غیرمجاز اسرار تجاری (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۹۷)؛ حق منع هر گونه فروش، انتقال اسرار تجاری، سرقت، عرضه عمومی، عکس گرفتن و مانند این موارد (همان، ۱۳۹۷: ۱۹۸). به دیگر سخن، در قرارداد محرمانگی هیچ تعهدی بر عهده مالک اسرار تجاری نیست و هیچ مسئولیت یا ضمانتی در خصوص استفاده از اطلاعات محرمانه یا نتایجی که باید از آن‌ها کسب شود ندارد. همچنین مالک اطلاعات هیچ مسئولیتی در خصوص کامل بودن و صحت اطلاعات محرمانه ندارد و دریافت‌کننده باید خودش به طور مستقل با سرمایه‌گذاری از اطلاعات منتفع شود. اطلاعات گرد آمده نشان می‌دهد که عدم تضمین صحت اسرار توسط مالک آن در قرارداد محرمانگی نمونه اتاق بازرگانی بین‌المللی نیز تصریح شده است (همان، ۱۳۹۷: ۲۰۲ و ۲۰۱).

همچنین بنا بر تحقیقات انجام شده تعهدهایی را قرارداد محرمانگی برای گیرنده اسرار ایجاد می‌کند که از جمله عبارت‌اند از: ۱- اسرار را باید فقط برای منظوری که در قرارداد مشخص شده استفاده کند. ۲- اسرار را فقط در اختیار اشخاصی قرار دهد که برای اجرای قرارداد مبنا این امر لازم باشد (صادقی مقدم و

طباطبائی‌نژاد، ۱۳۹۱: ۱۰۱). ۳- اقدام‌های مناسب و متعارف را برای حفظ اسرار انجام دهد. ۴- تعهد به عدم افشای اسرار توسط کارکنان گیرنده اطلاعات (همان، ۱۳۹۱: ۱۰۲)؛ برخی معتقدند که گیرنده اسرار تجاری متعهد است به کارکنان خود، نسبت به تعهد ناشی از قرارداد محرمانگی، دستورهای لازم را بدهد. در غیر این صورت، اگر افشایی از طرف کارکنان صورت گیرد، او در جایگاه کارفرما مسئول خواهد بود مگر اینکه اثبات کند که احتیاط‌های لازم را به انجام رسانده است (بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۴۱). به نظر می‌رسد که قانون مسئولیت مدنی نیز این نتیجه را تأیید می‌کند. ۵- استرداد اسرار تجاری پس از پایان مدت قرارداد یا حفظ آنها برحسب توافق طرف‌های قرارداد (صادقی‌مقدم و طباطبائی‌نژاد، ۱۳۹۱: ۱۰۳). ۶- دریافت‌کننده اسرار باید به حقوق انحصاری و مالکانه افشاکننده احترام بگذارد و در جهت تضعیف آن هیچ اقدامی به عمل نیاورد. ۷- دریافت‌کننده نباید حقوق افشاکننده را برای رقابت با او به کار گیرد یا امتیازی رقابتی به هر گونه‌ای که برای تجارت آنها زیان بخش است اعطا کند. ۸- دریافت‌کننده باید به طور صریح مالکیت و حقوق انحصاری دارنده را تصدیق و تعهد به عدم انکار هر گونه حقی یا عنوانی یا منفعتی از او را کند (اسلامیه همدانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۱). ۹- منع تحقیق توسعه توسط گیرنده اطلاعات که البته به اعتقاد برخی چون طبق ماده ۴۵ قانون سیاست‌های اصل ۴۴، سوءاستفاده از وضعیت اقتصادی و تحمیل چنین شرطی، اخلال در رقابت است، ممکن است از نظر شورای رقابت غیرقانونی تلقی شود (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۰۶). هرچند که به نظر می‌رسد در حوزه حقوق داخلی ایران بتوانیم قرارداد محرمانگی را با عقود معین منطبق بدانیم و از این طریق دو طرف قرارداد را از تصریح به این تعهدها برای گیرنده اطلاعات بی‌نیاز بدانیم اما در حوزه حقوق تجارت بین‌المللی به نظر می‌رسد چنانچه در عرف و رویه تجاری این تعهدهای وجود نداشته باشد، منتسب کردن آن به اراده دو طرف قرارداد بدون تصریح دشوار باشد.

همچنین بنا بر تحقیقات انجام شده استثنای قرارداد محرمانگی به طور معمول عبارت‌اند از: ۱- آگاهی پیشین از اسرار که طرف مقابل افشا ساخته است (بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۴۱؛ Portuese, 2018: 274). ۲- ملزم شدن به افشای اسرار به موجب قانون (بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۴۱؛ صادقی‌مقدم و طباطبائی‌نژاد، ۱۳۹۱: ۱۰۸). ۳- در دسترس عموم بودن اطلاعات (بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۴۱؛ Portuese, 2018: 274). ۴- افشا به کارمندی که با این اسرار باید کار کنند (بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۴۱). ۵- اطلاعات به دست آمده از راه‌های مستقلی مانند تحقیق. ۶- اسراری که توسط شخص ثالث فاقد تعهد به حفظ محرمانگی، برای دریافت‌کننده اطلاعات افشا شده‌اند (صادقی‌مقدم و طباطبائی‌نژاد، ۱۳۹۱: ۱۰۸؛ Portuese, 2018: 274). ۷- اطلاعاتی که توافق شوند که خارج از قرارداد هستند. ۸- اسراری که

مقام صالح عمومی حکم به افشای آنها داده است (صادقی مقدم و طباطبائی نژاد، ۱۳۹۱: ۱۰۸). البته بنا بر تحقیقات انجام شده افشای اطلاعات به موجب قانون یا امر مقام قضایی بر اساس قراردادهای نمونه اتاق بازرگانی بین‌المللی نیز نقض قرارداد محرمانگی محسوب نمی‌شود (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۰۳) و لازم است که گیرنده اطلاعات، مالک آنها را از وجود چنین قانون‌هایی پیش از انعقاد قرارداد محرمانگی مطلع کند (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۰۶). به نظر می‌رسد اگر همان‌گونه که شایسته است بخواهیم اسرار تجاری را شامل سایر حقوق فکری قبل از رسیدن آنها به شرایط قابل حمایت قانونی بدانیم، پذیرفتن تمام این استثنایا دشوار باشد، چون حتی در حوزه حقوق داخلی ایران نیز به طور مثال طبق ماده ۱۵ قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری اگر با روش مستقل فرایند ثبت شده به نام اختراع، کشف شود امکان استفاده از آن بدون رضایت مالک اختراع وجود ندارد، وانگهی ممکن است قانون ایران در حوزه تجارت بین‌المللی، با تراضی تجار، قانون حاکم بر قرارداد آنها انتخاب شود یا بر اساس قاعده حل تعارض توسط داورها یا دادگاه، قانون حاکم بر قرارداد آنها تشخیص داده شود، بنابراین در احوال تجارت بین‌الملل نیز نمی‌توان به طور مطلق نظر داد که به دست آوردن اسرار تجاری به طور مستقل یا از طریق شخص ثالث فاقد تعهد محرمانگی یا خارج از توافق، مشروع باشد، هرچند که برخی مانند مورد اخیر موجب مسئولیت قراردادی نباشد. حال باید در بند بعدی ضمانت اجرای نقض تعهدهای مورد اشاره را بررسی کنیم.

بند دوم- ضمانت اجرای نقض قرارداد محرمانگی

در این بند به منظور تحلیل چگونگی نقش قراردادهای تجاری در حفظ اسرار تجاری در تجارت بین‌الملل ابتدا در قسمت «الف» مفهوم ضمانت اجرا در روابط بین‌المللی و سپس در قسمت «ب» روش‌های توسل به ضمانت اجرا در تجارت بین‌المللی را در خصوص قرارداد محرمانگی، مطالعه خواهیم کرد.

الف- مفهوم ضمانت اجرا در روابط بین‌المللی

برخی معتقدند که ضمانت اجرای افشای اسرار باقی ماده در ذهن، پس از انقضای مدت تعهد قراردادی، مسئولیت مدنی غیر قراردادی است (بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۴۰). بنا بر اطلاعات گرد آمده چنین اطلاعاتی گاه با درج شرطی به نام شرط رسوب یافته‌ها حتی در صورت فسخ یا انفساخ یا انقضای مدت تعهد قراردادی، حمایت می‌شوند و در این خصوص می‌توان وجه التزام نیز تعیین کرد (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸۹). به نظر می‌رسد که در حقوق ما چون شرط از عقد تبعیت می‌کند حتی اگر چنین تعهدی که از

نوع شرط فعل است در ضمن قرارداد آورده شده باشد، با فسخ یا انفساخ قرارداد محرمانگی، شرط هم فسخ یا منفسخ می‌شود مگر اینکه به صورت شرط خارج لازم توافق شده باشد.

البته بنا بر اطلاعات گرد آمده در حوزه حقوق تجارت بین الملل راه کار انتخاب شده در قراردادهای محرمانگی نمونه اتاق بازرگانی بین المللی این است که گیرنده اسرار تجاری با انقضای مدت قرارداد باید اسرار را حسب مورد مسترد یا معدوم کند و در صورت فسخ قرارداد، مالک اسرار ظرف ۹۰ روز از تاریخ فسخ، حق چنین درخواستی را دارد که باید ظرف ۳۰ روز عملی شود (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۰۵ و ۲۰۴)؛ بنابراین اطلاعات گرد آمده نشان می‌دهد که طبق قراردادهای محرمانگی نمونه اتاق بازرگانی بین المللی باید گیرنده اسرار تجاری، بعد از فسخ قرارداد، استفاده از اطلاعات را متوقف کند (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۰۷).

به طور کلی در خصوص ضمانت اجرای قرارداد محرمانگی برخی معتقد هستند، مسئولیت ناشی از نقض قرارداد محرمانگی در مرز بین مسئولیت مدنی غیر قراردادی و مسئولیت مدنی قراردادی است، بنابراین زیان دیده بین دو نظام یاد شده، حق انتخاب دارد (صادقی مقدم و طباطبائی نژاد، ۱۳۹۱: ۱۰۹؛ کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۰۷). البته برخی ابراز می‌کنند که در صورت عدم پیش بینی ضمانت اجرا، نقض تعهد، از نوع نقض شرط فعل است اما چون ماهیت محرمانه بودن اطلاعات از بین رفته است، الزام متعهد به ایفای تعهد با قرار عدم استماع مواجه خواهد شد، بنابراین بهترین کار، تعیین وجه التزام است (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۰۹ و ۲۰۸). برخی دیگر هم با اظهار اینکه تعیین میزان خسارت دشوار است لزوم تعیین وجه التزام را مورد تأکید قرار می‌دهند (صادقی مقدم و طباطبائی نژاد؛ ۱۳۹۱: ۱۱۱). البته برخی به درستی معتقد هستند که با وجود قرارداد فقط در صورت تحقق دو شرط زیان دیده می‌تواند به مسئولیت مدنی غیر قراردادی استناد کند؛ نخست: تقصیر ناشی از نقض قرارداد، تجاوز به تعهد قانونی هم باشد و دوم: استناد به مسئولیت مدنی غیر قراردادی تعادل قراردادی را برهم نهد (کاتوزیان، ۱۳۹۳: ۱۳۰، ۱۲۹ و ۳۱).

قرارداد محرمانگی اگر با دقت و شیوه متعارف تنظیم شده باشد، بخشی با نام ضمانت اجرا دارد که امکان انجام دادرسی‌های فوری یا اقدام احتیاطی بنا بر صلاحدید شخصی را، به مالک اسرار می‌دهد (Reid, 2013: 75)؛ اما اگر قرارداد در این خصوص ساکت باشد، به نظر می‌رسد در اینجا این نظر صادق است که قواعد عمومی مسئولیت مدنی در حال حاضر پاسخ گوی نقص قواعد حقوقی ناظر بر جبران خسارت اسرار تجاری است (بهمنی، ۱۳۹۶: ۱۸).

بنابر تحقیقات انجام شده نقض تعهد محرمانگی موجب می‌شود اگر خسارت قابل ارزیابی باشد دادگاه به جبران خسارت پولی حکم دهد اما اگر خسارت قابل ارزیابی نباشد دادگاه با صدور حکم مناسب سعی کند که از ادامه نقض تعهد جلوگیری کند، در حالی که اگر وجه التزام تعیین شده باشد، دادگاه مطابق آن حکم می‌کند (بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۴۱؛ ۲۷۷: Portuese, 2018). به دیگر سخن، نقض قرارداد محرمانگی ممکن است به طرح ادعای وارد شدن خسارت یا لزوم انجام دیگر شکل‌های جبران منجر شود (Portuese, 2018: 275). حتی اطلاعات گرد آمده نشان می‌دهد که احتمال دارد در صورتی که این خطر وجود داشته باشد که در آینده اسرار تجاری نابود شوند یا محرمانه بودن آن‌ها از بین برود، دادگاه اجازه جستجو و تصرف به مدعی را در ملک خواننده برای اینکه اسرار تجاری خود را کپی کند یا حذف کند، بدهد (Portuese, 2018: 279).

اینکه در صورت سکوت تجار در قرارداد محرمانگی، ضمانت اجرای نقض تعهد محرمانگی چیست تا حدی زیادی به قانون یا اصول حاکم بر قرارداد بستگی دارد و به نظر می‌رسد که راه‌حل‌های ممکن معطوف به جبران خسارت، توقف افشای اسرار یا توقف استفاده از آن‌ها و استرداد اسرار یا معدوم کردن اجباری اسرار تجاری باشد؛ بنابراین بهتر است که حتی در قراردادهای تجاری بین‌المللی برای نقض قرارداد محرمانگی، وجه التزام تعیین شود.

اطلاعات گرد آمده از سوی برخی، نشان می‌دهد که چون موضوع قرارداد محرمانگی با رضایت مالک و به موجب قرارداد در اختیار طرف مقابل قرار می‌گیرد، برای نقض محرمانگی، ضمانت اجرای کیفری وجود ندارد و باید به اصول حقوقی و قرارداد تمسک کرد (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸۶؛ صادقی مقدم و طباطبائی‌نژاد، ۱۳۹۱: ۹۲). البته برخی تصریح می‌کنند که در حقوق ایران طبق بند «ک» ماده ۴۵ قانون نحوه اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی مصوب در ۱۳۷۸ کسب و بهره‌برداری غیرمجاز اطلاعات رقبا به نفع خود مجازات کیفری دارد (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۹۲). وانگهی نقض قرارداد محرمانگی چون افشای اسرار شغلی است به نظر می‌رسد که از ضمانت اجرای کیفری به موجب ماده ۷۵ قانون تجارت الکترونیک و ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی در حقوق ایران، برخوردار است چون نه تنها به موجب ماده مزبور در قانون تجارت الکترونیک به جرم انگاری افشای اسرار ناشی از رابطه استخدامی در بستر مبادلات الکترونیکی تصریح شده است، بلکه قانون مجازات اسلامی نیز به موجب ماده یاد شده تصریح بر جرم انگاری افشای اسرار تحصیل شده به مناسب رابطه شغلی یا حرفه‌ای دارد که خود بدون وجود رابطه قراردادی شفاهی یا مکتوب قابل تصور نیست. در حوزه حقوق تجارت بین‌الملل نیز باید علی‌رغم وجود قرارداد به قواعد ناظر به صلاحیت فعال کیفری کشورهای متبوع تجار یا قواعد کیفری افشای اطلاعات در

کشور محل افشای اسرار تجاری توجه کرد، چون به نظر نمی‌رسد که وجود رابطه قراردادی موجب تحمل تعرض به قواعد ناظر بر حفظ نظم عمومی، از سوی کشورهای باشد. حال باید در قسمت بعدی بررسی کنیم که روش‌های توسل به ضمانت اجرا در حوزه حقوق تجارت بین‌الملل چگونه است.

ب- روش‌های توسل به ضمانت اجرا در روابط بین‌المللی

در صورت نقض قرارداد محرمانگی، شیوه‌های حل اختلاف بین تجار و توسل به ضمانت اجرا می‌تواند از راه: داوری و دادگاه که شیوه قضایی محسوب می‌شوند یا شیوه‌های جایگزین حل اختلاف باشد (شیروی، ۱۳۹۴: ۴۱ و ۴۰). هرگاه توافقی بین طرف‌ها برای رجوع به داوری وجود نداشته باشد و یا رأی داوری غیرقابل اجرا شود، طرف‌ها ناگزیر هستند که به دادگاه مراجعه کنند، چون در سطح بین‌المللی دادگاهی نیست، طرف‌ها ناچار به مراجعه به دادگاه ملی خواهند شد. البته دیوان بین‌المللی دادگستری مستقر در لاهه که گاهی به دعاوی تجاری بین‌المللی رسیدگی می‌کند، تنها از زاویه حقوق بین‌الملل عمومی به اختلاف بین دولت‌ها، آن هم در صورت موافقت دولت‌ها نسبت به صلاحیت دیوان، رسیدگی می‌کند (شیروی، ۱۳۹۴: ۴۲).

شیوه‌های جایگزین حل اختلاف به روش‌ها و راهکارهایی اطلاق می‌شود که به جای حل و فصل اختلاف از طریق رسیدگی حقوقی، آن‌ها را به وسیله گفتگو و تلاش‌های آشتی‌ساز، حل و فصل می‌کند. در خصوص اینکه داوری هم جزء شیوه‌های جایگزین حل اختلاف هست یا خیر اختلاف نظر وجود دارد. مهم‌ترین ویژگی شیوه‌های جایگزین حل اختلاف در این نکته است که کسی برای طرف‌ها تصمیم نمی‌گیرد و علی‌رغم رضایت آنان رأی صادر نمی‌کند، بلکه طرف‌ها خود به توافق دست می‌یابند. گفتگو، رجوع به کارشناسی، دادرسی خصوصی، سازش و میانجیگری از شیوه‌های جایگزین حل اختلاف هستند (شیروی، ۱۳۹۴: ۶۵-۵۷).

در قانون داوری تجاری بین‌المللی ایران در مورد اینکه داورها چه نوع رأی می‌توانند صادر کنند، مقرره خاصی وجود ندارد؛ اما به طور کلی مطابق با قانون حاکم بر اختلاف، کلیه ضمانت‌اجراهایی که یک قاضی می‌تواند به آن حکم کند، دیوان داوری نیز می‌تواند به آن حکم کند اعم از: الزام به انجام تعهد، الزام به عدم انجام کاری، پرداخت مبلغ، استرداد عین، تأیید امری، تعدیل یا پر کردن کاستی‌های قرارداد (شیروی، ۱۳۹۴: ۱۳۹۴).

۱. نویسنده این واژه را برای دلالت بر معنای واژه عربی «مسانی جمیله» وضع کرده است.

۲۶۹؛ بنابراین در خصوص قرارداد محرمانگی، شیوه حل و فصل اختلاف می‌تواند دادگاه یا داوری باشد (بختیاروند و آقامحمدی، ۱۳۹۵: ۴۱).

به نظر می‌رسد در حوزه حقوق تجارت بین‌الملل، بهترین راهکار برای توسل به ضمانت اجرای نقض قرارداد محرمانگی، اعم از اینکه ضمانت اجرا در قرارداد تعیین شده باشد یا اینکه به قانون حاکم واگذار شده باشد، پیش‌بینی داوری در قرارداد محرمانگی به صورت شرط ضمن عقد یا به صورت قرارداد مستقل هم‌زمان با انعقاد قرارداد محرمانگی باشد، چون در این صورت بدون نیاز به مراجعه به دادگاه‌ها می‌توان رأی تحویل کرد که با توجه به کنوانسیون نیویورک در حدود ۱۶۳ کشور جهان قابل اجرا است.

نتیجه گیری:

این تحقیق نشان داد که مهم‌ترین راه‌کار ممکن برای حفظ اسرار تجاری حتی به استناد تریپس استفاده از قرارداد محرمانگی است؛ اینکه چه اطلاعاتی، اسرار تجاری هستند و اینکه چه حقوق و تعهداتی بر عهده دو طرف قرارداد محرمانگی قرار می‌گیرد به نظر می‌رسد که در مرتبه نخست به مفاد عقد بستگی دارد اما در مرتبه دوم قانون حاکم چون حاوی اراده ضمنی دو طرف قرارداد است مورد توجه قرار خواهد گرفت و در مرتبه سوم چون عرف و رویه‌های تجاری که اغلب به صورت مجموعه اصول تدوین می‌شوند نیز از منابع حقوق تجارت بین‌الملل هستند در صورت سکوت قرارداد محرمانگی یا سکوت قانون حاکم، مورد توجه مرجع حل اختلاف قرار خواهند گرفت؛ بنابراین بهتر است که تعهداتی دو طرف و ضمانت اجرای نقض آنها در قرارداد محرمانگی پیش‌بینی شود. به نظر می‌رسد که بهترین ضمانت اجرا، تعیین وجه التزام است و همین‌طور به نظر می‌رسد که با توجه به خصوصیات داوری و نبودن دادگاه بین‌المللی، انعقاد قرارداد محرمانگی برای حل و فصل اختلاف‌های ناشی از نقض قرارداد محرمانگی ضروری است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع:

فارسی

کتاب‌ها و پایان‌نامه‌ها

- حکیمی، ندا (۱۳۸۸)؛ بررسی ماهیت حقوقی قراردادهای عدم افشای اسرار تجاری، راهنما: جنیدی، لعیا؛ مشاور: حبیبی، سعید، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.
- شیروی، عبدالحسین (۱۳۹۴)؛ داوری تجاری بین المللی، تهران: سمت.
- شیروی، عبدالحسین (۱۳۹۸)؛ حقوق تجارت بین الملل، تهران: سمت.
- عطائی‌راد، مریم (۱۳۹۳)؛ ماهیت حقوق و آثار توافق محرمانگی، پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۳)؛ الزام‌های خارج از قرارداد، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۵)؛ قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی، تهران: میزان.

ب. مقاله‌ها

- ایزانلو، محسن (۱۳۸۶)؛ «تعهد به فعل ثالث»، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، ۱: ۳۸-۱.
- اسلامیه‌همدانی، امیر، رستمی، ولی و مهربانی، سجاد (۱۳۹۶)؛ «جایگاه، نقش و آثار محرمانگی اطلاعات و داده‌ها در قراردادهای بالادستی نفت و گاز»، ماهنامه علمی اکتشاف و تولید نفت و گاز، ۱۴۸: ۲۴-۱۷.
- بادینی، حسن و سید علی اصغر رحیمی (۱۳۹۴)؛ «شرط محدودیت کسب و کار در قرارداد کار»، پژوهشنامه حقوق اسلامی، ۴۱: ۳۲-۵.
- بختیاروند، مصطفی و اکرم آقامحمدی (۱۳۹۵)؛ «قرارداد حفظ محرمانگی: راهکاری مطمئن برای جلوگیری از افشای اطلاعات محرمانه دارندگان اموال فکری»، فصلنامه رشد فناوری، ۴۸: ۴۳-۳۸.
- بهمنی، محمد (۱۳۹۶)؛ «مسئولیت مدنی ناشی از نقض حقوق مالک اسرار تجاری»، تحقیقات حقوقی آزاد، ۳۶: ۲۰-۱۰.
- توسلی‌نائینی، منوچهر و شهین جعفری (۱۳۸۸)؛ «کنوانسیون برن ۱۸۸۶ (حمایت از آثار ادبی و هنری) و مزایای الحاق ایران به آن»، فصلنامه فقه و مبانی حقوق، ۱۷: ۳۸-۱۱.

- رهبری، ابراهیم (۱۳۸۸): «نقش قراردادهای محدودکننده در حمایت از اسرار تجاری مطالعه در حقوق آمریکا، انگلستان، فرانسه و ایران»، تحقیقات حقوقی، شماره ۵۰: ۵۸۶-۵۳۱.
- رهبری، ابراهیم (۱۳۹۵): «تحلیل کارکرد و کارآمدی قراردادهای رازداری در گستره مالکیت‌های فکری»، تحقیقات حقوقی، شماره ۷۳، صص ۱۶۶-۱۳۷.
- صادقی مقدم، محمدحسن و سید محمد طباطبائی نژاد (۱۳۹۱): «نگاهی اجمالی بر قراردادهای حفظ اطلاعات»، پژوهش حقوق خصوصی، شماره: ۱۱۵-۸۹.
- صفایی، سیدحسین و محسن پورعبدالله (۱۳۹۰)، «ادعای حقوق فکری شخص ثالث نسبت به مبیع در حقوق ایران، مصر، انگلیس و کنوانسیون بیع بین‌المللی (۱۹۸۰ وین)»، تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین الملل، ۴: ۱۷۴-۱۱۸.
- طاهری، محمد و عباس کریمی (۱۳۹۹)، «مطالعه تطبیقی فرآیند مالکیت فکری در حقوق ایران و کامن لو»، فصلنامه مطالعات حقوقی، ۵: ۵۳-۲۵.
- کریمی، عباس؛ روح‌الله بخت‌جو و محسن صادقی و پرویز ساورائی (۱۳۹۷)، «نگاهی تحلیلی-کاربردی به قرارداد محرمانگی (عدم افشا) با تکیه بر قرارداد نمونه اتاق بازرگانی بین‌المللی»، پژوهشنامه بازرگانی، ۹۱: ۲۱۲-۱۸۱.
- میرشمسی، هادی (۱۳۹۴)، «موافقت‌نامه ترپیس و نقش آن در گسترش حمایت بین‌المللی از مالکیت فکری»، فصلنامه تخصصی دین و قانون، ۷: ۹۱-۶۷.
- میرسعیدی، سید منصور و الهام سلیمان‌دهکردی (۱۳۹۶): «بازشناسی اطلاعات مالی در ترازوی حقوق اموال و مالکیت»، پژوهش حقوق خصوصی.

منابع لاتین

-Books

-Landy, Gene K; Mastrobattista, Amy J (2008), *The IT Digital Legal Companion*-Chapter 6- Trade Secrets and Non-Disclosure Agreements, Syngress: Burlington.

-Articles

-Balsanek, Kristy L, DeFrancesco, Robert E. Frank, Melanie A, Hardin, David T, and Nicely, Matthew R (2006), “*International Trade*”, *The International Lawyer*, 40: 217-249.

-Portuese, Aurelien (2018); “*From Non-Disclosure Agreements to Trade Secrets: Antitrust Implications*”, *European Competition Law Review*, Forthcoming, 6: 274-289.

-Reid, Brad (2013); “*A business review of the ethics and law of non-disclosure agreements*” *Mustang Journal of Business and Ethics*, 4: 55-76.

-Weigel, William F (1964); “*Secrecy and Invention Agreements*”, *Research Management*, volume 7, pp 241-251.

-Witman, Paul (2005); “*The art and science of non-disclosure agreements*”, *Communications of the Association for Information Systems*, 16: 259-270

-Widerski, Piotr (2017); “*Non-Disclosure Agreement in the Process of Protection of Intangible Property*”, *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Finansów i Prawa w Bielsku-Białej*, 3: 129-150.